

103. Perjantaina 27 päivänä lokakuuta 1989

kello 13

Siv.

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Vaaleja:

1) Sosiaalivaliokunnan täydennys-
vaali 3193

Toinen käsittely:

2) Ehdotus laiksi valtion virkamies-
lain 5 §:n muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 139
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o
54
Suuren valiokunnan mietintö n:o 134

3) Ehdotus laiksi eräitä elintarvik-
keita koskevista poikkeuksista liike-
vaihtoverolakiin annetun lain muutta-
misesta „

Hallituksen esitys n:o 116
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o
56
Suuren valiokunnan mietintö n:o 135

4) Ehdotus laiksi Suomen Työväen
Säästöpankin muuttamisesta liikepan-
kiksi 3199

Hallituksen esitys n:o 101
Pankkivaliokunnan mietintö n:o 3
Suuren valiokunnan mietintö n:o 136

5) Ehdotus laiksi väestökirjalain
muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 99

Laki- ja talousvaliokunnan mietintö
n:o 18

Suuren valiokunnan mietintö n:o 137

Siv.

6) Ehdotus laiksi lakkautettujen seu-
rakuntien keskusarkistosta valtion pal-
velukseen siirtyvän henkilökunnan ase-
man järjestämisestä 3199

Hallituksen esitys n:o 164

Laki- ja talousvaliokunnan mietintö
n:o 19

Suuren valiokunnan mietintö n:o 138

7) Ehdotus laiksi valtion virkaehto-
sopimuslain 5 §:n muuttamisesta 3200

Hallituksen esitys n:o 91

Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 9
Suuren valiokunnan mietintö n:o 139

Esitellään:

8) Ed. Donnerin lakialoite n:o 90
laiksi kirjastolain 7 §:n muuttamisesta . „

9) Ed. Rengon ym. lakialoite n:o 92
laiksi museoiden valtionosuuksista ja
-avustuksista annetun lain muuttami-
sesta 3204

10) Ed. Juhantalon ym. lakialoite
n:o 94 laeiksi maidon väliaikaisesta
kiintiömaksusta annetun lain, maidon
väliaikaisista tuotantokiintiöistä anne-
tun lain sekä meijerikohtaisesta kiintiö-
maksusta annetun lain muuttamisesta
ja voimassaoloajan jatkamisesta 3205

Pöydällepanoa varten esitellään:

11) Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 6 hallituksen esityksestä laiksi puoluelain 9 §:n muuttamisesta (HE n:o 158) 3205

12) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 30 hallituksen esityksestä Norjan kanssa Tenojoen kalastuspiirin yhteisestä kalastussäännöstä tehdyn sopimuksen ja siihen liittyvän kalastussäännön eräiden määräysten hyväksymisestä (HE n:o 53) „

13) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 55 sen johdosta, että eduskunnan tietoon on saatettu asetus kauppa- ja teollisuusministeriön eräiden virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta (A n:o 27) „

14) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 57 hallituksen esityksen johdosta ympäristönsuojelua koskeviksi muutoksiksi liikevaihtoverolainsäädäntöön (HE n:o 117) „

15) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 20 sen johdosta, että eduskunnan tietoon on saatettu asetus Kymen ja Lapin lääninhallituksen eräiden virkojen lakkauttamisesta ja perustamisesta (A n:o 29) „

16) Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 10 hallituksen esityksestä laeiksi osuuskuntalain, osuuspankkilain ja kaupparekisterilain 10 §:n muuttamisesta (HE n:o 42) 3206

Puhetta johtaa puhemies Sorsa.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Halonen, Holvitie, Jaakonsaari, Joenpalo, Jokinen, Juhantalo, Kuuskoski-Vikatmaa, Miettinen, Männistö, Paasilinna, Paloheimo, Pesola, Pokka, Puhakka, Salolainen, Särkijärvi, Tiuri, Uitto ja Väänänen.

Siv. Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuu ed. Holvitie.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden takia edustajat Joenpalo ja Pokka, virkatehtävien vuoksi edustajat Pesola, Puhakka, Salolainen ja Suominen sekä yksityisasioiden takia edustajat Jaakonsaari, Jokinen, Juhantalo, Kuuskoski-Vikatmaa, Miettinen, Männistö ja Särkijärvi sekä ensi marraskuun 2 päivään virkatehtävien vuoksi ed. Halonen.

Uusi hallituksen esitys

P u h e m i e s : Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmän ohella kuluva lokakuun 20 päivästä on eduskunnalle saapunut hallituksen esitys n:o 204, joka nyt on edustajille jaettu.

Kirjalliset kysymykset

P u h e m i e s : Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:o 458, 459, 461, 462, 469 ja 470. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Ed. Juhantalon ym. välikysymys hallituksen harjoittamasta talouspolitiikasta

Puhemies: Ulkopuolella päiväjärjestyksen ilmoitetaan, että viime tiistain istunnossa tähän istuntoon pöydälle pantuun ed. Juhantalon ym. välikysymykseen hallituksen harjoittamasta talouspolitiikasta ei ole sen allekirjoittajien lisäksi yhtynyt muita edustajia.

Kun välikysymykseen näin ollen on liittynyt 48 edustajaa, tulen valtiopäiväjärjestyk-

sen 37 §:n 2 momentin mukaisesti antamaan välikysymyksen tiedoksi asianomaiselle valtioneuvoston jäsenelle.

Ed. Helteen ym. välikysymys telakkateollisuuden toimintaedellytysten turvaamisesta

Puhemies: Ulkopuolella päiväjärjestyksen ilmoitetaan, että viime tiistain istunnossa tähän istuntoon pöydälle pantuun ed. Helteen ym. välikysymykseen telakkateollisuuden toimintaedellytysten turvaamisesta ovat sen allekirjoittajien lisäksi yhtyneet edustajat Jäätteenmäki, Sarapää ja R. Aho.

Kun välikysymykseen näin ollen on liittynyt kaikkiaan 25 edustajaa, tulen valtiopäiväjärjestyksen 37 §:n 2 momentin mukaisesti antamaan välikysymyksen tiedoksi asianomaiselle valtioneuvoston jäsenelle.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Sosiaalivaliokunnan täydennysvaali

Puhemies: Päiväjärjestyksen 1) asiana on sosiaalivaliokunnan täydennysvaali.

Kun sosiaalivaliokunnan täydennysvaalia varten vaalisäännön 7 ja 19 §:n mukaisesti jätetyssä ehdokaslistassa, jonka puhemiehistö on tänään pitämässään kokouksessa tarkastanut ja hyväksynyt, on valiokunnan varajäseneksi ehdotettu valittavaksi yhtä monta kuin vaalissa on valittavia, totean vaalisäännön 10 §:n nojalla, että vaali on yksimielinen ja että valituksi on tullut ehdokaslistan mukaisesti sosiaalivaliokunnan varajäseneksi ed. Utto.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Ehdotus laiksi valtion virkamieslain 5 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 139
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 54
Suuren valiokunnan mietintö n:o 134

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 134. Ensinnä sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 5 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Ehdotus laiksi eräitä elintarvikkeita koskevista poikkeuksista liikevaihtoverolakiin annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 116
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 56
Suuren valiokunnan mietintö n:o 135

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 135. Ensinnä sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. E. Aho: Herra puhemies! Elintarvikkeiden välillinen verotus on Euroopassa järjestetty useimmissa maissa sillä tavalla, että se on huomattavasti muita tuotteita kevyempää. Huippuesimerkkejä ovat Thatcherin Englanti ja Irlanti, joissa peruselintarvikkeet eivät ole lainkaan välillisen verotuksen piirissä.

Kun valtiovarainvaliokunnan verojaosto perehtyi tähän hallituksen esitykseen maidon korotetun alkutuotevähennyksen alentamisesta, siinä yhteydessä kävi selville, että Suomessa muiden Pohjoismaiden lailla elintarvikkeiden välillinen verotus on huomattavasti muuta Eurooppaa korkeampaa. Ja tämän ratkaisun seurauksena, jota hallitus on nyt ehdottamassa ja valiokunta kannattanut, ero muuhun Eurooppaan entisestään kasvaa.

Kun meillä integraatiokeskustelun yhteydessä yleensä aina vaaditaan, että olisi yh-

denmukaistettava suomalaisia säännöksiä yleisen eurooppalaisen säännösten kanssa, tässä mennään täsmälleen päinvastaiseen suuntaa. Toisaalta, herra puhemies, myös ruoan hintakeskustelussa on kokonaan unohdettu verotuksen merkitys. Tässä tapauksessa eduskunnalla olisi mahdollisuus välittömästi päästä vaikuttamaan myös ruoan hintaan ja alentaa sitä tai estää sen kohoaminen.

Herra puhemies! Emme tässä yhteydessä tule esittämään muutoksia, vaan tulemme esittämään kolmannen käsittelyn yhteydessä tämän lakiehdotuksen hylkäämistä.

Ed. Pekkarinen: Herra puhemies! Ehkä on vielä syytä todeta ääneen se, että tämä hallituksen esitys merkitsee sitä, että maitotuotteisiin sisältyy tämän esityksen jälkeen Elintarvikeliiton antamien tietojen mukaan 4—6 prosenttia erilaista välillistä verosta, ei tietystikään yksin liikevaihtoveroa, mutta kun muut kertautuvat verot lasketaan yhteen, näiden jälkeen ollaan jopa maitotuotteissa tuollaisessa välillisen veron tasossa.

Kaikkiaanhan suomalaisten elintarvikkeiden välillisen veron määrä lähentelee noin 15 prosenttia. Tämä hallituksen esitys merkitsee maitotuotteille 350 miljoonan markan lisärasitetta, elintarvikkeiden tämän lajin hintoihin 350 miljoonan markan lisärasitetta vuodessa. Kun otetaan huomioon, että maitotuotteiden osalta viime viikolla eduskunta hyväksyi veronkorotukset, jotka merkitsevät noin 150 miljoonan lisäveroa, yhteensä eduskunta tulee viime viikolla ja tällä päätöksellä, mikä nyt viedään ensi viikolla lopullisessa käsittelyssä läpi, korottaneeksi maitotuotteiden välillistä veroa vuositasolla noin miljardilla markalla. Se on aika iso vastaus siihen elintarvikkeiden ja ruoan hinnasta käytävään keskusteluun, mitä maassa on käyty, keskustan mielestä huono vastaus siihen keskusteluun.

Ed. Sasi: Herra puhemies! Haluan todeta, että tämä lakiesitys kuitenkin turvaa pääsääntöisesti sen, että aivan tärkeimmät peruselintarvikkeet ovat suurin piirtein liikevaihtoverottomia. Valtiovarainministeriössä vuosi sitten syksyllä tehtyjen laskelmien mukaan saatettiin todeta, että mikäli alkutuotevähennys on 1,9 mukainen, kulutusmaidon

vähittäishintaan sisältyy verotukea 5,3 prosenttia, mutta nyt kun se on alennettu 1,6-kertaiseksi, vähittäishintaan sisältyy verotukea 0,8 prosenttia.

Näiden laskelmien jälkeen on tarkoitus korottaa liikevaihtoveroa ensi vuodelle, mikä merkitsee sitä, että tuki täysmaidossa on ensi vuonna jonkin verran enemmän kuin 0,8 prosenttia eli peruselintarvikkeet ovat jopa liikevaihtoverolla tuettuja eivätkä pelkästään liikevaihtoverovapaita eräitten tuotteitten osalta.

Ed. E. Aho: Herra puhemies! Ed. Sasi on tavallaan oikeassa. Tosiasia on se, että välittömästi maitotuotteiden jalostukseen sisältyvä liikevaihtovero tällä järjestelmällä on kyetty palauttamaan, mutta sen sijaan ei lainkaan niitä liikevaihtoveroja, jotka meidän liikevaihtoverojärjestelmämme takia piilevinä sisältyvät elintarvikkeiden hintoihin. Tästä syystä käy, niin kuin ed. Pekkarinen sanoi, että noin 4—6 prosenttia meidän maitotuotteisiimme sisältyy liikevaihtoveroa.

Vielä palaan jaoston saamaan informaatioon. Se osoitti selvästi, että meillä esimerkiksi Ranskaan tai Länsi-Saksaan verrattuna elintarvikkeet ovat yli kaksi kertaa rankemmin verotettuja kuin näissä maissa, ja niin kuin sanoin, Englannissa ja Irlannissa niihin ei sovelleta arvonlisäveroa lainkaan.

Kun vielä otetaan huomioon se, että nyt liikevaihtoveroa on jo korotettu yhdellä prosenttiyksiköllä, niin se tietää sitä, että entistäänkin ero muuhun Eurooppaan nähden lisääntyy. Kysyisinkin, missä ovat ruoan hinnan alentajat täällä eduskunnassa. Tätä keskustelua on julkisuudessa käyty. Käydään sitä myös täällä eduskunnassa.

Ed. Sasi: Herra puhemies! Ed. E. Aholle haluan todeta, että loppujen lopuksi ruoan hinnassa verotuksella on sittenkin varsin pieni osuus. Jos ajattelemme ruoan hintaa, tärkein osuus on väliportaissa, ja sinne kaikei pitäisi puuttua, jos ruoan hintaa halutaan alentaa. Nämä väliportaajat ovat kyllä keskustapuoluetta hyvin lähellä.

Ed. Rusanen: Herra puhemies! Ed. E. Aho totesi, että elintarvikkeista ei ole voitu poistaa piilevää liikevaihtoveroa ja totean, että hän on siinä oikeassa. Tässä järjestel-

mässä, mikä Suomessa on käytössä, piilevää liikevaihtoveroa ei voidakaan poistaa kertomien käyttäen yksittäisiltä tuotteilta erikseen, vaan muutos edellyttäisi koko liikevaihtoverojärjestelmän muutosta, siirtymistä puhtaaseen arvonlisäjärjestelmään, jolloin kertaantuva erä saadaan puhdistetuksi ja voidaan myös tuotteet mahdollisesti ryhmitellä liikevaihtoverorasituksen osalta täysin toisella tavalla kuin tällä hetkellä tehdään.

Ed. Pekkarinen: Herra puhemies! Ensinäkin haluttaessa toki piilevä liikevaihtovero voidaan poistaa ruoan hinnasta, ja siihen hyvän järjestelmän tarjoaa juuri ylimääräinen alkutuotevähennys. Pitämällä se riittävän suurena voidaan saada aikaiseksi elintarvikkeiden kokonaisverotuksen kannalta sellainen vaikutus, jolla niihin ei enää jää varsinaista veroa eikä piilevää veroa. Nyt hallitus muuttaa alkutuotevähennystä kuitenkin siihen suuntaan, että tämän jälkeen elintarvikkeisiin, ruokaan, varmasti jää välillistä verotusta tavalla ja määrässä, josta täällä on jo aikaisemmin puhuttu.

Mitä tulee ed. Sasin puheenvuoroon vielä siitä, että väliportaattavat ruoan hinnassa merkittävän osan itselleen, tämä varmaan pitää paikkansakin, ja voi olla, että sielläkin on jotain tarkistamisen ja korjaamisen tarvetta, mutta tässä yhteydessä meillä ei varmasti ole edellytyksiä niihin puuttua. Mihin meillä olisi edellytyksiä nyt puuttua, on juuri se, heitämmekö 350 miljoonan markan suuruisen lisälaskun ruoan hintaan vai emme. Hallitus on näköjään valmis sen tekemään.

Ed. E. Aho: Herra puhemies! Ed. Rusaselle toteaisin, että meillä on käytetty ruoan hinnan pitämiseksi kohtuullisena nimenomaan korotettua alkutuotevähennystä verotuksessa, koska se on ainoa meidän järjestelmämme sopiva tapa alentaa elintarvikkeiden hintoja. Muualla, missä on arvonlisäjärjestelmä, näitä piileviä veroja ei kerry elintarvikkeiden hintoihin. Siellä ratkaisevaa on arvonlisäveroprosentti, minkälaista prosenttia elintarvikkeisiin sovelletaan. Tällä järjestelmällä, korotetulla alkutuotevähennyksellä, on mahdollista ottaa sieltä pois myös ne piilevät liikevaihtoverot, jos halutaan näin menetellä.

Ruoan hinnassa ei ole mitään yhtä ainoaa kustannustekijää, niin kuin ed. Sasin puhees-

sa olisi voinut ymmärtää, vaan siihen vaikuttavat sekä tuotantokustannukset, kaupan kustannukset, elintarviketeollisuuden kustannukset että verotus. Meillä on mahdollisuus vaikuttaa välittömästi näistä vain yhteen eli verotukseen. Minun mielestäni on täysin järjetöntä, että samaan aikaan, kun muualla Euroopassa mieluummin lasketaan jo ennestään meitä huomattavasti alhaisemmalla tasolla olevia elintarvikkeiden veroprosentteja, meillä mennään toiseen suuntaan ja kiristään elintarvikkeiden verotusta. Se on täysin käsittämätöntä.

Ed. Anttila: Arvoisa herra puhemies! Mielestäni hallituksen asennetta tähän asiaan osoittaa aika selkeästi se, että valtiovarainministeri Liikanen keväällä kehotti kuluttajia tinkimään kaupan kassalla liian kalliista elintarvikkeiden hinnoista. Kaikkihan me tiedämme, että tällainen ei ole käytännössä mahdollista, vaan päinvastoin tästähan seurasi se, että aika monen marketin kassat kokivat tilanteen erittäin hankalana, koska he tavallaan syyttöminä joutuivat kuluttajien hyökkäyksen kohteeksi.

Ed. E. Aho aivan oikein äskeisessä puheenvuorossaan totesi sen, että kun eduskunta voi omilla toimenpiteillään vaikuttaa ruoan hintakehitykseen ainoastaan verotuslaitte, niin nyt olisi ollut todella tuhannen taalan paikka. Hallituksen piirissä liikevaihtoverouudistusta valmistellaan ja sen uudistuksen osalta olisi tämä osuus käsittääkseni voitu jo tässä yhteydessä hoitaa. Nyt tilanne jatkuu ensi vuoden tällaisena ja todella se miljardilasku koituu kuluttajille, joka tämän päätöksen seurauksena tulee huomioon ottaen myös sen prosenttikorotuksen, mikä liikevaihtoverotukseen tulee.

Ed. Rusanen: Herra puhemies! On todellakin totta, että alkutuotantovähennyksellä pyritään poistamaan liikevaihtoveroa ns. peruselintarvikkeista, joiksi Suomessa on otettu maito ja liha, mutta kun ed. E. Aho ja hänen puoluekumppaninsa vaativat liikevaihtoveron poistamista elintarvikkeista, niin toki muihinkin elintarvikkeisiin varmasti tätä sisältyy. Kun meillä joka tapauksessa on suunnitteilla liikevaihtoverojärjestelmän muutos, on mielestäni tarpeetonta ryhtyä keksimään erilaisia kertoimia erilaisille elin-

tarvikkeille, kun tänä päivänä ei edes ole yksimielisyyttä siitä, mitä ns. peruselintarvikkeet ovat.

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Liha ei tänä päivänä ole mikään peruselintarvike enää monessakaan perheessä sen vuoksi, että sitä yksinkertaisesti ei ole varaa ostaa. Jo pitkän aikaa sitten perheet ovat joutuneet luopumaan lihan käytöstä (Ed. Zyskowicz: Mistä maasta edustaja puhuu?) ja myös yksinäiset eläkeläiset. Sen pitäisi olla peruselintarvike, niin kuin maidon ja leivän, ja tämä kaikki edellyttää sitä, että näiden hintoja alennettaisiin. Mutta kuten täällä jo todettiin, meillä mennään täysin päinvastaiseen suuntaan. Meillä hinnat nousevat ja meillä lisätään elintarvikkeiden veroja; sitä tämä hallituksen esitys merkitsee.

Kun ed. Rusanen toteaa, että liikevaihtoverojärjestelmää ollaan uusimassa eikä tarvita erilaisia kertoimia, joilla eri elintarvikkeisiin suhtaudutaan eri tavalla, niin voidaan sanoa, että tästä voimme olla yhtä mieltä. Demokraattisen vaihtoehdon eduskuntaryhmä on tiistaina jättänyt aloitteen elintarvikkeiden vapauttamisesta liikevaihtoverosta. Siinä on esitetty eduskunnalle yksinkertainen malli, joka toteutettuna merkitsi sitä, että ruoan hintaa todella voitaisiin laskea, kun siitä liikevaihtovero poistettaisiin.

Ed. Rajamäki: Herra puhemies! Ed. E. Aholle on todettava, että ruoanhintakeskustelussa on todella syytä laajentaa keskustelua muuhunkin kuin verotukseen, ja jos keskustapuolueelle tulee ongelmia seuraavien väläkysymysaiheiden kanssa, niin esittäisin ruoan hintaa juuri keskustapuolueelle erääksi sellaiseksi.

Maatalouden osalta erityisesti maatalouden osuus on merkittävä tekijä. Keskustapuolue ei osaa laskea mukaan leivänviipaaleessa tuotantokustannuksia, rehupoliittikkaa eikä maan hintavaikutusta. Kun muissa yli-tuotantomaisissa Euroopassa tavoitehinnat eivät ole tarkistuneet edes inflaation verran, on meillä maatalouden osuus noussut kymmeniä prosentteja viime vuosina. Samoin edelleen vientitukijärjestelmät on rakennettu todella kartellisoituneessa elintarviketeollisuudessa niin, että ruoasta todella maksetaan sitäkin kautta. Ei ole teollisuus kiinnostunut myöskään viennin ollessa edullisempaa kilpailemaan kotimaassa. Yhtä lailla tietysti

voitaisiin pohtia monia tuontimaksujärjestelmän haittoja ruoan hintaan. Käytännössä ei pystytä tuomaan tähän maahan elintarvikkeita, koska maatalous on rakentanut oman vientimaksunsa hyvitykseksi tuontimaksulle. Toivon todella, että kun pohditte mahdollisessa välikysymysaihepulassa aiheita, niin ruoan hinta olisi eräs sellainen.

Ed. Pekkarinen: Herra puhemies! Ed. Rajamäelle ensin voisi sanoa, että jos hänen mielestään viljelijä on näin suuri syntinen ja syyllinen ruoan hintaan, niin ihmetyttää vain, kuinka sitten toinen synti vielä pitäisi heittää tämän ruoan hinnan päälle verottamalla sitä ensi vuonna puolella miljardilla markalla enemmän kuin voimassa oleva, pysyvä lainsäädäntö edellyttäisi. Jokin johdonmukaisuus tuosta puheesta kyllä minun mielestäni puuttui.

Puysin puheenvuoron kuitenkin ed. Rusanen puheenvuoron johdosta. Pitää paikkansa täsmälleen, että muissakin elintarvikkeissa on välillistä veroa tänään selvästi. On kiva kuulla, että ed. Rusanenkin on valmis siihen, että sitä välillistä veroa lähdetäisiin laskemaan. Mutta tässä yhteydessä, ed. Rusanen, meillä on mahdollisuus vaikuttaa vain maitotuotteitten välillisen veron määrään. Kun te muuten sanotte, että teillä on valmius laskea elintarvikkeitten välillistä veroa, niin tässä yhteydessä kuitenkin te olette valmiit kiristämään sitä 350 miljoonalla markalla vuodessa. Myös siltä suunnalta tuntui johdonmukaisuus toiminnasta selkeästi puuttuvan.

Meillä on alkutuotevähennysjärjestelmä ja pitämällä se edes sillä tasolla, millä se oli tämän hallituksen liikkeelle lähtiessä, säästytäisiin noin 350 miljoonan markan lisäveroilta.

Ed. Anttila: Arvoisa herra puhemies! Ed. Rajamäki on hyvin nopeasti unohtanut sen tiedon, joka eilen jaettiin eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle Euroopan yhdyntymistä koskevan seminaarin yhteydessä tässä talossa suuren valiokunnan huoneessa. Nimittäin tässä seminaarissa Kuluttajaliiton toiminnanjohtaja Leena Simonen, joka käsittääkseni on hyvin lähellä ed. Rajamäen omaa puoluetta, esitti tiedon, jonka mukaan alkutuotannon eli maatalouden osuus leivän hinnassa on noin 12 prosenttia. Minusta silloin, kun me puhumme maatalouden osuu-

desta, pitäisi tämän tyyppiset realiteetit tunnustaa. Tässä on vain se valitettava tosiasia, että meillä maatalouspolitiikkaa ja elintarvikehuoltoa käytetään poliittiseen demagogiaan eikä haluta tunnustaa tosiasioita.

Samalla haluaisin muistuttaa ed. Rajamäkeä siitä, että käsittääkseni hyvin laajalla konsensuksella on omaksuttu se toimintalinja, että me pyrimme turvaamaan elintarvikeomavaraisuuden, mutta vähitellen hallitusti ylituotannosta pääsemään eroon. Vielä on muistettava sekin tosiasia, että Suomessa ei voi olla elintarvikkeilla kahta hintaa, vaan yksihintajärjestelmä, ja silloin tuonti ei meitä käsittääkseni tässä mielessä auta.

Kaikista tärkeintä meidän olisi tiedostaa se, kuinka suuri ja tärkeä kysymys on, että meillä todella on korkealuokkaista puhdasta leipää syötävänä, ja toki ponnistella mm. verotuksellisesti siten, että verotus ei rasita elintarvikkeiden hintoja pitäen mielessä sen, mikä tilanne on mm. Euroopan yhteisön alueella, jonka talouspiiriin Suomikin vuoden 1992 jälkeen ilman muuta kuuluu.

Ed. Mönkäre: Herra puhemies! Esimerkiksi naudan-, sian- ja lampaanlihan tuotannossa Suomessa vuosina 1982—1987 tavoitehinta nousi 44 prosenttia, kun samana aikana Tanskassa se laski 1,4 prosenttia ja Länsi-Saksassa jopa 30 prosenttia. Meillä Suomessa maataloutta säätelee lähes 70 lakia, jotka hallitsee täydellisesti pari kolme ihmistä tässä maassa. On selvää, että näihin järjestelmiin puuttuminen tulee olemaan vaikeaa, kun ei meillä riitä varmasti edes asian-
tuntemusta kokonaisen asian hallitsemiseen.

Ed. E. Aholle totean, että alkutuotevähennyksen lisääminen ei ole enää vuosiin vaikuttanut elintarvikkeiden hintoja alentavasti. Maatalouden osuus elintarvikkeiden hinnoista on noin 11 prosenttia, mutta ylihinnasta alkutuotannon osuuden on katsottu olevan keskimäärin kolmasosa. Kolmasosan muodostaa sitten jalostusporras, joka on keskittynyt ja josta puuttuu kilpailu, ja kauppa, joka käyttää liian suuren osan mainontaan ja jakelujärjestelmien ylläpitämiseen, vastaa siten siitä yhdestä kolmasosasta.

Ed. E. Aho: Herra puhemies! Minä luulen, että tässä keskustelussa ei enää kovin paljon uutta tule. Nyt ollaan siirtymässä ihan muihin asioihin kuin ne, mistä tässä hallituk-

sen esityksessä on kysymys. Me olemme kyllä valmiit keskustelemaan myös ruoan hintaan liittyvistä muista kysymyksistä, myöskin ruoan laatuksymyksistä, mutta nyt ei ole siitä kysymys. Nyt on kysymys siitä, miten meillä verotetaan elintarvikkeita, ja siinä faktat eivät letkautuksilla muuksi muutu.

Meillä Suomessa verotus on yli kaksinkertainen Ranskaan ja Länsi-Saksaan verrattuna, ja jos Thatcherin Englanti otetaan esimerkiksi, siinä prosentit loppuvat, siellä on 0 prosenttia peruselintarvikkeiden arvonlisäverokanta. Tästä asiasta on nyt kysymys, ja valitettavasti vaikka varmasti halua teillä ainakin on ja miksei meilläkin siihen, että pyritään kaikkiin keinoin pitämään suomalaisen ruoka kohtuullisen hintaisena, meillä ei ole mahdollisuuksia välittömästi ainakaan kovin paljon näihin muihin tekijöihin vaikuttaa, mutta verotuksesta me päätämme tässä salissa.

Minusta on ihmeellistä, että ne jotka valittavat ruoan korkeaa hintaa, ovat sitä täällä nostamassa veroratkaisuilla.

Ed. Kettunen: Arvoisa puhemies! Valiokunnan jaostossa saadun selvityksen mukaan minun mielestäni elintarvikkeiden piilevä liikevaihtovero on kuitenkin keskusteltaessa elintarvikkeiden ja ruoan hinnasta erittäin marginaalinen tekijä. Sitä vastoin minusta olisi tärkeätä eduskunnassa keskustella siitä, millä tasolla meidän on säilytettävä elintarviketeollisuutemme ja elintarvikeomavaraisuutemme myöskin kriisitilanteiden varalta. Olisiko meidän syytä kehittää monopolit kieltävää lainsäädäntöjärjestelmäämme? Olisiko meidän keskusteltava siitä, että meillä on tällä hetkellä erittäin raskas, monimutkainen, moniportainen jakelujärjestelmä, joka vie aina oman osansa.

Olen ollut tukkuliikkeen toiminnassa mukana lähes 15 vuotta, niin tiedän sieltä, että välikäsen viemät osuudet elintarvikkeiden ja leivän hinnasta ovat todella mahtavat. Siihen tulisi meidän todella puuttua, panna keskuksliikkeet kuriin ja harkita, että jakelujärjestelmää lyhennettäisiin nimenomaan lainsäädännöllä.

Ed. Rajamäki: Herra puhemies! Maatalouspoliittista keskustelua todella olisi syytä syventää muussa yhteydessä, mutta ker-

rottakoon ed. Anttilalle eilisestä EY-semi-naarista vain yksi totuus, josta seuraa kulut-tajalle myöskin kovia kustannuksia. Se on, että ylituotantovuoret ja suuret budjettira-hoitustarpeet maataloudessa ovat kiistatta EY:ssä aiheuttaneet budjettivajetta, rahoitus-vajetta rakennepolitiikkaan, ja myöskin hei-koimmassa asemassa olevien viljelijöiden tuki on ollut pientä, riittämätöntä maatalou-den sisällä. Leivän hintakeskustelussa on kiistatta maatalouspolitiikassa keskustapuo-lue unohtanut laskennassa bruttoperiaatteen. Se laskee viipaleen pelkämästä netosta, unohtaa maan hinnan, rehupolitiikan ja monien mui-den tuotantokustannusten tekijäosuudet, ja nekin täytyy muistaa laskea mukaan.

Ed. Holvitie merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Anttila: Arvoisa herra puhemies! Ed. Mönkäre nosti esiin erilaisia lihan hin-takehityslukuja ottaen esimerkiksi Tanskan ja Länsi-Saksan. Näiden erilaisten prosentti-lukujen vertaaminen on sikäli turhaa, koska olosuhteet eri maissa ovat hyvin erilaiset. Silloin, jos me lähdemme näitä vertailuja tekemään, meillä täytyy olla myöskin kes-kustelussa ne muuttuvat tekijät, jotka vaikut-tavat, kuten sijainti, satotaso ja tilakoko muutaman mainitakseni. Ei voida suoralta kädeltä verrata Suomen olosuhteita Länsi-Saksaan sen paremmin kuin Tanskaankaan ja vetää selkeitä yhteenvetoja siitä.

Ed. Rajamäelle toteaisin, että kaikki me tiedämme, että Euroopan alueella maata-loustuotanto on ollut ylituotanto-ongelma, joka on vienyt EY:n budjetista aikamoisen osan, joskin tilanne käsittääkseni tällä het-kellä on kohtalaisen hyvin hallinnassa. Tästähän suoraan on seurannut se, että me Suomessakin olemme omaksuneet tuotannon tasapainottamislinjan ja pyrimme sitä mah-dollisuuksien mukaan hallitusti tekemään.

Toivoisin, että me jatkossakin osaisimme antaa arvoa sille, että meillä todella on ruokaa, koska ei tarvitse ajatella kovin mon-ta vuosikymmentä taaksepäin, kun tilanne ei ollut tämä.

Ed. Soininvaara: Arvoisa puhemies! Tässä ei todellakaan olla päättämässä maatalouspolitiikasta, vaan verorasituksen ja-

kautumisesta kansalaisille. Sinänsä hallituk-sen esitys olisi ehkä osa johdonmukaista verotusta, mutta sitä kannattaa tarkastella siinä yhteydessä, mitä muita veroratkaisuja viime aikoina on tehty. Tänä syksynä edus-kunnalla teetetään nippu ratkaisuja, jotka siirtävät verorasitusta rikkailta köyhille ja tällä tavalla vaikeuttavat vähätuloisten ase-maa tässä maassa. Sen takia osana tätä politiikkaa tämä ratkaisu on hylättävä.

Ed. Pekkarinen: Herra puhemies! Ed. Kettunen kertoi, että hänellä on omia koke-muksia siitä, että välikädet ottavat ruoan hinnasta sitä tai tätä. Haluan todeta, ed. Kettunen, ettei noilla kokemuksilla nyt saa synninpäästöä siitä teosta, mitä te olette tekemässä tänä päivänä ja ensi tiistaina, kun tämä laki kolmannessa käsittelyssä hyväksy-tään. Kerta kaikkiaan omilla kokemuksilla, vaikka ne ovatkin vähän kalseita, ei saa synninpäästöä siitä, että te tulette ladanneek-si kahden viikon kuluessa elintarvikkeiden hintaan puoli miljardia vuodessa lisää veroa. Se on iso ratkaisu se.

Ed. Vähäkangas: Herra puhemies! Käyty keskustelu osoittaa, että ruoan hin-nasta olisi syytä sille sopivassa tilaisuudessa laajemminkin keskustella, koska keskustelu nyt pursuaa maidon alkutuotevähennyksestä hyvin laajaksi. Toivon kuitenkin tuon kes-kustelun käymistä ennen kuin hallitus jatku-vasti esittää uusia veroja, jotka entisestään lisäävät peruselintarvikkeiden hintaa ja näin vaikeuttavat pienituloisten ihmisten mahdol-lisuutta saada edes tarpeellinen määrä näitä tuotteita.

Tässä mielessä tämä keskustelu on vähän epäoikeudenmukainen heidän kannaltaan katsoen, että keskustellaan kaikesta muusta ja toivotaan melkoisella yksimielisyydellä ruoan hinnan halpenemista. Mutta tässä unohtuu, mitä on tehty. Yhtään sen suun-taista esitystä emme ole saaneet käsittelyyn, joka vaikuttaisi ruoan hinnan alentamiseen. Kaikki viime päivinä tehdyt esitykset ovat vaikuttaneet ruoan hinnan korottamiseen.

Ed. Kettunen: Arvoisa puhemies! Ed. Pekkariselle totean vain, että minulla ei ole ollut tarkoitustakaan ed. Pekkariselta pyytää synninpäästöä. Jos minulla on tarvetta sel-

lasiin asioihin, niin meillä ryhmän sisältä löytyy kyllä edustajia, joiden kanssa voin sen hoitaa.

Kuitenkin totean, kun näistä asioista keskustellaan, että ei koskaan pitäisi asettaa vastakkain viljelijäväestöä ja kuluttajia, niin kuin täällä keskustelussa nyt pyritään asettamaan. Sosialidemokraatit iskevät viljelijöitä (Eduskunnasta: Höpö höpö!) ja toiset ovat sitten vähän toista mieltä. Minusta kahden väestönosan vastakkainasettelu näissä asioissa on turhaa.

Ed. Pekkarinen: Herra puhemies! Ehdottomasti viimeisen kerran sanon ed. Ketutelle, että ei minulta tarvitse pyytää synninpäästöä siitä teosta, mitä ed. Kettunen on tekemässä, vaan äänestäjiltänne, SMP:läisiltä äänestäjiltä, jotka saavat satojen miljoonien lisälaskun elintarvikkeiden hintaan. Teidän ratkaisunne on kieltämättä samaa sukua kuin oli se ratkaisu, jolla korotitte liikevaihtoveroa viime viikolla.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 4—6 §, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Ehdotus laiksi Suomen Työväen Säästöpankin muuttamisesta liikepankiksi

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 101
Pankkivaliokunnan mietintö n:o 3
Suuren valiokunnan mietintö n:o 136

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 136. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—12 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Ehdotus laiksi väestökirjalain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 99
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 18
Suuren valiokunnan mietintö n:o 137

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 137. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1, 2, 5—7, 8 a ja 13—21 §, 6 luvun otsikko, 28 a ja 29 §, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Ehdotus laiksi lakkautettujen seurakuntien keskusarkistosta valtion palvelukseen siirtyvän henkilökunnan aseman järjestämisestä

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 164
Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 19
Suuren valiokunnan mietintö n:o 138

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 138. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—4 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Ehdotus laiksi valtion virkaehtosopimuslain 5 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 91

Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 9

Suuren valiokunnan mietintö n:o 139

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 139. Ensin salitaan asiasta yleiskeskustelu, ja sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 5 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

8) Ed. Donnerin lakialoite n:o 90 laiksi kirjastolain 7 §:n muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Donner: Arvoisa puhemies! Kirjastolaissa, joka nykyisin on voimassa, säädettiin vuonna 1986 periaatteellisesti tärkeä maksuttomuuspykälä, ja jotkut tahot siihen aikaan olivat sitä mieltä, että tämä maksuttomuuspykälä on väärin muotoiltu. Nyt sattuu olemaan niin, että tästä on ollut aika lailla keskustelua, ja sivistysvaliokunnassa on nyt käsiteltävänä kirjastolain 7 §:ään eräs lisäysehdotus, jossa sanotaan näin: "Opetusministeriö voi lisäksi päättää, että joistakin yleisten kirjastojen, keskuskirjaston ja maakuntakirjaston tarjoamista palveluksista voidaan periä maksu opetusministeriön määräämin perustein."

Minun lakialoitteeni lähtee aika pienestä asiasta, mutta se laajenee isommaksi, jos sitä jonkin verran filosofoi, siis siitä, mikä tulee olemaan yleisen kirjaston tuleva kulttuuritehtävä. Itse olen sitä mieltä ja täysin vakuutunut siitä, että kirjasto luonnollisella tavalla Suomen kaltaisessa kulttuurimaassa voi olla melkein kaiken kulttuurin levityksen keskipiste. Kaupallinen kulttuurin levitys ei pysty hoitamaan näitä asioita. Jos me esimerkiksi otamme tämän videoasian, josta minun aloitteessani on kyse, niin meillä on hyvin laaja, liikevaihdoltaan suuri kaupallinen videovuokraustoiminta Suomessa, mutta sen laadusta voidaan olla kovin monta mieltä. James Bond -elokuvat, pornotuotteet, väkivaltatuotteet leviävät kyllä helposti, koska tiedämme, että Suomenkin kansalla on aika huono maku. Mutta meillä on kuitenkin Suomessa vähemmistöjä, jotka haluaisivat jotain hieman arvokkaampaa ja mielenkiintoisempaa, ja tämän levityksen täytyy tapahtua osittain ja ehkä valtaosaltaan yhteiskunnan avustamana, koska se ei muuten tapahtu missään muodossa.

Nythän on tehty ja tehdään kirjastojen yhteydessä videolevityskokeiluja, tosin aika rajoitettuja, mutta ne ovat osoittaneet, että päämäärä on oikea. Videotoimikunta on mietinnössään muistaakseni viime vuonna ehdottanut, että tämä toiminta laajenisi ja että etenkin kaikki uudet suomalaiset elokuvat levitettäisiin kirjastojen kautta, tekijänoikeudet ostettaisiin. Mutta ongelma on edelleen se, että videokasetti ja jotkin muutkin kulttuurituotteet tulevat vaatimaan huoltoa, jos niin saisi sanoa, ja myös työtä. Näin ollen en usko, että nykyisellään kirjastolaitos ilman muuta pystyy tarjoamaan tämän, jos ajatellaan, että suuremmissa kirjastoissa olisi tarjolla tuhansia videokasetteja sadoista elokuvista, koska voidaan myös kuvitella, että tämä toiminta laajenee siihen, että ulkomaisia laatuelokuvia tuodaan videolevitykseen. Joka tapauksessa mahdollisuudet ovat melkein rajoittamattomat.

Minä toivoisin myös, että kun tästä periaatteesta puhutaan, niin vaikka minun lakialoitteenikin on hyvin pienimuotoinen, niin voidaan puhua myös mielipidelehtien levittämisestä kirjastojen kautta ja monesta muustakin kulttuurin levityksestä. Tämä on vain eräänlainen periaatteellinen herätyshuuto, mitä tapahtuu kirjastoille kulttuurin levittä-

jänä Suomessa. On monia maita, joissa kirjastoilla ei ole yhtä keskeistä asemaa. Esimerkiksi Ranskassa ei ole näin. Se on lähinnä vain Pohjoismaissa, Hollannissa, Länsi-Saksassa ja joissakin anglosaksisissa maissa. Näin ollen ei voida kuvitella, että tämän kautta voitaisiin tätä tehtävää hoitaa.

Tampereen yliopistossa väitteli tohtoriksi muistaakseni viime keväänä Reijo Savolainen, joka on kirjoittanut kirjastopalveluiden maksuista erään artikkelin, jossa hän myös viittaa periaatekysymyksiin, kysymyksiin siitä, maksavatko käyttäjät kirjastopalveluista. Hän lopettaa artikkelinsa aika mielenkiintoisella tavalla sanomalla, että ”viime keväänä käyty keskustelu terveyskeskusmaksuista nosti esiin monia kiintoisia näkökohtia maksujen puolesta ja niitä vastaan. Mikään ei estäne keskustelua viriämistä myös kirjastomaksuista”.

Suomen Kirjastoseura on eräässä lausunnossaan pitänyt tärkeänä, että kirjastojen peruspalvelut pysyvät ilmaisina. Siitä olen aivan samaa mieltä. Kirjastolaitoksen ns. peruspalvelu on minun nähdäkseni kirjojen ja kirjallisuuden levittäminen, ja se tulee varmaan aina Suomessa pysymään vapaana. Mutta kuten jo viittasin, niin tässä ei ole ainoastaan kyse videoista ja filmeistä, vaan mahdollisesti myös musiikkikaseteista, lehdistä ja monesta muusta asiasta. Tähän tietysti liittyy tietoliikennepalvelujen maksullisuus tai maksuttomuus, koska saamiemme tietojen mukaan on hyvin mahdollista lähitulevaisuudessa, että joku kirjasto joutuu maksamaan jopa 500 markkaa tai enemmän jonkin ns. on line -systeemin avaamisesta. Kysymys on nyt siitä, kuka tämän maksaa.

On esitetty tietysti ideologisia vastaväitteitä maksullisuudesta. Muun muassa sosialidemokraattien taholta olen kuullut, että kaikki kulttuuripalvelut pitäisi pitää vapaina ja maksuttomina. Täällä ei ole muita sosialidemokraatteja läsnä kuin puhemies ja ed. Gustafsson, muilla on varmaan tärkeämpää tehtävää, mutta siitä huolimatta esittäisin sen tunnetun vastaväitteen, että Suomen kansa, osa Suomen kansasta ainakin, on investoinut videolaitteisiin en tiedä kuinka monta miljardia markkaa, mutta luultavasti ainakin 6—8 miljardia markkaa. Silloin tuntuu vähän kummalliselta, ettei voida periaatteellisesti ottaa palvelumaksua videoista, jotka

eivät alkuaan ole liittyneet kirjastopalveluun. Minä pidän vähän omituisena tällaista hieinan väärinymmärrettyä tasa-arvon periaatetta, koska vain osa kansasta käyttää näitä palveluja.

Toisaalta voidaan tietysti myös sanoa, että kirjastoa käyttää vain osa kansasta, mutta meillä on kyllä hyvin vilkas lainaustoiminta. Voidaan ainakin sanoa, että lukukykyiset henkilöt Suomessa, niitä kai on noin 40 prosenttia kansasta, käyttävät kirjastoa. Muistahan ei tarvitse välittää. Siinä mielessä olen tietysti samaa mieltä, että kaikki veronmaksajat voivat maksaa, myös analfabeetit. Mutta videot on vähän toinen asia. Sen lisäksi niistä tulee huomattavan suuria huolto- ja hoitokustannuksia.

Tietysti voisi esittää vielä toisen tällaisen pirun advokaatin väitteen, nimittäin sen, että suomalainen elokuva, joka täten leviäisi mahdollisesti maksullisina palveluina kirjastoihin, on pitkälti yhteiskunnan rahoittamaa. Se on pitkälti, aivan oikein, yhteiskunnan rahoittamaa, mutta ei täydellisesti, ja siitä on vielä kuitenkin suoritettava määrättyjä tekijänoikeusmaksuja.

Tällä yritin vähän kiteyttää tätä muuttaman rivin lakialoitetta. Toivon joka tapauksessa, vaikka se hautautuisikin sivistysvaliokuntaan, että tästä syntyy keskustelua, koska jos ei tänään, niin huomenna meidän on ratkaistava kysymys siitä, mitkä ovat kirjastojen peruspalvelut, määriteltävä ne eduskunnassa ja myös todettava, minkä olen tässä todennut, mikä tulee olemaan kirjastojen tuleva asema Suomessa kulttuurin välittäjänä.

Ed. Gustafsson: Herra puhemies! Ed. Donner esitti hätähuudon, herätyshuudon. Hänen lakiehdotuksensa perusteluissa on paljon hyvää; itse asiassa sen keskeinen tavoite on, että me saisimme kansallista kulttuuria, tietysti elokuvia, asiaohjelmia, levitetyksi kirjastojen kautta mahdollisimman paljon. En halua sosialidemokraattina enkä muutenkaan ottaa tähän asiaan kantaa ehdottoman mustavalkoista kantaa. Sanoisin kuitenkin näin, että kun ed. Donner päätti puheensa jotenkin siihen tyliin, että meidän pitää keskustella ja määritellä kirjastojen peruspalvelut, niin minusta tämä ed. Donnerin ehdotus on tässä mielessä nyt vähän yksioikoinen.

Tulee mieleen ehkä tähän asiaan hyvin sopiva Helena Anhavan runon alku, että "ei elämää voi kuin peltoa ylittää". Kyllä meidän täytyy tässäkin asiassa käydä peruspalvelukeskustelu perin juurin. Itse näen, että videot ovat kirjastojen peruspalveluja. Ne tarjoavat saman tyyppistä tietoa ja elämystä kuin konsanaan kirjat, kaunokirjallisuus, enkä tältä istumalta olisi hyväksymässä tuota ehkä visionääristä ajatusta, jota ed. Donner peräsi. Mutta haluan nähdä, että tässäkin asiassa voi löytyä välimuotoja. Esimerkiksi osa video-ohjelmista ja -tallenteista voisi juuri ja juuri olla sellaisia, joista ehkä voitaisiin harkita maksujen perintää, mutta noin ...

Puhemies (koputtaa): Pyydän edustajaa siirtymään puhujakorokkeelle.

Puhuja (korokkeelta): Herra puhemies! Ajatukseni jäi siltä osin kesken, että yleensä haluan edustaa sellaista joustavaa kantaa, ettei pidä ehdottomasti sanoa jyrkästi kyllä tai ei. Tämänkin asiaa pitää tutkia.

Todettakoon nyt tässä yhteydessä vielä se, että meillä vapaakuntakokeilu jo nyt mahdollistaa tämän tyyppisten palvelumaksujen perinnän. Tietojeni mukaan tällaista kunnan faktatietoa ei näistä asioista tällä hetkellä ole. Kun me saamme sitä tietoomme, niin meillä on tästäkin yksittäisestä kysymyksestä enemmän tietoa.

Mutta jos ja kun ymmärrän, että ed. Donner haluaa herättää tästä asiasta keskustelua, niin ed. Donner on oikeassa ja erittäin tärkeässä asiassa liikkeellä. Mutta kuten totesin, oma käsitykseni on se, etten tältä istumalta ole hyväksymässä näin yksioikoista näkemystä video-ohjelmien maksullisuusperiaatteen hyväksymisestä.

Ed. Renko: Arvoisa puhemies! Ed. Donnerin lakialoite on yksityiskohdissaan ristiriitainen minun näkemykseni kanssa, että videotuotantoa ei ainakaan kaikilta osin pitäisi panna maksulliseksi, koska kansan kulutus- ja käyttötottumuksia täytyisi saada huoltoasemilta ja R-kioskin roskavideotasolta myös jalostavamman videokulttuurin piiriin, jota kirjastojen palvelut edustavat.

Mutta tämä lakialoite on siitä hyvä, niin kuin ed. Donnerkin itse totesi, että pitäisi käydä periaatteellinen keskustelu, mitkä ovat

kirjastojen peruspalveluja kansalaisille. Aivan niin kuin on vedetty raja peruspalveluista terveydenhuollon puolella ja koulupuolella, niin myös sivistyksen puolella tarvittaisiin poliittinen linjanveto, kansalaisten kirjasto- peruspalveluista, mitkä olisivat ilmaisia ja mitkä olisivat maksuperusteet mentäessä avuolelle ja tietopalvelujen puolelle.

Toivon, että tämä lakialoite ei hautaudu, vaan sivistysvaliokunta siihen paneutuisi ja myös poliittiset ryhmät kävisivät ideologisen keskustelun tästä uudesta asiasta, sillä muuten meillä käy näin, että ne kunnat, joilla on varaa, ja ne ihmiset, joilla on varaa, voivat sivistää itseään hyvin monella tavalla kirjaston rikkaita ja monipuolisia palveluja hyväksi käyttäen rahalla, ja taas ne, joilla ei, pienet kunnat ja köyhät, vähätuloiset ihmiset, suljetaan automaattisesti ulkopuolelle. Se on iso yhteiskuntapoliittinen linjanveto ja tähän pitäisi periaateratkaisu yhteisesti kyetä löytämään.

Ed. Haavisto: Arvoisa puhemies! Vaikka en välttämättä allekirjoittaisi ed. Donnerin lakialoitetta tällaisena, niin pidän muiden täällä puhuneiden tavalla hyvänä sitä, että kirjaston peruspalvelut määriteltäisiin eli kuuluuko kirjojen ja aikakauslehtien jaon lisäksi kirjastolle vastuu äänilevyjen, videoiden, atk-ohjelmien, atk-tallenteiden, erilaisten hakupalvelujen ja tietopankkipalvelujen tarjoamisesta kansalaisille.

Jonkinlainen kulttuurin levitysohjelma on kunnissa joka tapauksessa tarvittaisiin. Jos listaa tällä hetkellä vain lyhyesti puutteita, niin mielipidelehdiltä puuttuu levitysverkosto, Rautakirja ei sitä tarjoa, kirjakaupat eivät sitä tarjoa. Laatuvideoilta puuttuvat vuokrauskanavat, tavalliset kaupalliset videovuokraamot eivät tätä palvelua tarjoa, ja kulttuurikirjakaupatkin ovat useimmiten hättää kärsimässä. Helsingistäkin viimeiset pienet ovat ilmeisesti hävinneet, sellaiset Kirjavintin kaltaiset kulttuurikirjakaupat.

Nyt voidaan valita kaksi linjaa. Toinen on se, että kunnat jonkinlaisen vuokratuen muodossa auttaisivat yksityisiä yrityksiä tarjoamaan tällaisia kulttuuripalveluja, antaisivat vuokratukea niille, jotka perustavat laatuvideovuokraamoita tai kirjakahviloita, jotka myyvät hyvää kirjallisuutta ja mielipidelehtiä. Tai sitten olisi mietittävä, miten tällaiset toiminnot kytkettäisiin jo olemassa

olevaan kirjastoverkkoon, jolloin ne luonnollisesti silloin olisivat maksullisia. Mutta tätä linjavalintaa ja tätä perusvalintaa pitäisi pohdita ja miettiä, miten saadaan kattava kulttuurin levitysverkko kuntiin.

Ed. Donner: Arvoisa puhemies! Olen kiitollinen siitä, että eduskunnasta löytyy ainakin kolme kansanedustajaa minun ohellani, jotka haluaisivat keskustella puheena olevasta tärkeästä periaatteesta, mutta valitettavasti on sitten 195 muuta, jotka ilmeisesti eivät ole yhtä kiinnostuneita.

Haluan palata vain hetkeksi peruskysymykseen koskien kirjastojen palveluja, joka liittyy tähän aloitteeseen. Kirjallisuuden suhteenhan on niin, että me valtion budjetin kautta maksamme 16,5 miljoonaa ensi vuoden talousarviossa tekijänoikeuskorvauksia. Kun minä tein ehdotuksen koskien videovuokraamista, tein sen tietoisena siitä, kuten ehkä tuli mainituksi, että olen myös tehnyt raha-asia-aloitteen koskien videon tekijänoikeuksien ostamista juuri tähän samaan käyttöön. Nämä kaksi asiaa liittyvät tietyksi elimellisesti toisiinsa.

Eräs vaihtoehto, kun ei nyt tänään perjantaina voida asiasta syvemmin keskustella, on se, että sivistysvaliokunta ei hyväksy hallituksen esitystä koskien muita maksuja vaan ottaa koko asian periaatteellisemman keskustelun alaiseksi. Näin ollen voitaisiin palata asiaan, koska en minäkään näe sinänsä puutteellisessa lakiehdotuksessa mitään loppullista ratkaisua, vaan toivon juuri sitä, että me voimme tästä mennä eteenpäin ja jatkaa keskustelua.

Ed. Kekkonen: Herra puhemies! Pyydän saada ilmoittautua neljänneksi kansanedustajaksi Jörn Donnerin ohella hänen mainitsemaansa joukkoon.

Todella ed. Rengon tavoin toivon, että ed. Donnerin esitys ei hautautuisi vaan virittäisi periaatteellisen keskustelun suomalaisesta kirjastolaitoksesta. Nimittäin jos meillä jotakin hyvää Suomessa on, niin kuin on hyvin paljon, niin yksi niistä parhaista asioista on suomalainen kirjastolaitos. Minusta ed. Donnerin esityksessä on yksi piirre, joka ansaitsee vakavaa pohdintaa, ja tällä hetkellä itse pohdin sitä aika kielteiseen sävyyn. Minusta on hyvin arveluttavaa, jos tähän mainioon kirjastolaitokseen ulotetaan mil-

lään tavoin minkäänlainen maksullisuus, koska se on omiaan vesittämään sitä kaunistajatusta, joka kirjastojen perusajatus kuitenkin kaikenkin viime kädessä on.

Mutta kuten sanottu, herra puhemies, toivon vilpittömästi, että ed. Donnerin lakialoite virittäisi hyvin suuren periaatteellisen keskustelun tässä talossa siitä, miten suomalaisesta kirjastolaitoksesta tulisi sen kaltainen kulttuurin kehto kuhunkin kuntaan, että siitä jatkossakin voisimme olla ylpeitä, kuten olemme voineet olla tähänkin saakka. Tämä eritoten sen tähden, että suomalainen kirja-kauppa tätä nykyä on kadottanut aika lailla sitä tehtävää, jollaisena vielä tämän ikäiset ihmiset kirjakaupan ovat nähneet.

Ed. Soininvaara: Arvoisa puhemies! Minustakin kysymys on hyvin isosta periaatteellisesta seikasta, josta me emme ole paljon puhuneet. Minä haluaisin laajentaa sen koskemaan koko tiedon välittämisen hintaa. Meillä on nyt sellainen tilanne, että tieto on joko täysin maksullista tai täysin maksutonta, ja ilmeisesti siinä välimaastossakin olisi hieman tilaa.

Minusta on hyvin surullista, että esimerkiksi Tilastokeskus on suuren osan tilastoistaan muuttanut sillä tavoin maksullisiksi, että kun ensin tieto kalliilla kerätään, niin sen jälkeen se hinnoitellaan niin kalliiksi, ettei kukaan voi sitä käyttää, jolloin hyöty siitä katoaa. Sen takia toivoisin, että kirjastoissa voitaisiin laajentaa sellaista toimintaa, joka olisi, ei maksutonta mutta siinä mielessä sopuhintaista, että kansantaloustieteilijät kutsuisivat rajahinnoitteluksi sitä, mistä on kysymys. Se koskee esimerkiksi tietokonehakuja, jotka ovat tavattoman kalliita. Nyt, jos ne määrätään tehtäväksi täysin maksuttomaksi, se tarkoittaa, että niitä ei ole. Jos niistä saa ottaa kirjastolle tulevan kustannuksen mutta ei laitekustannuksia sitten enää, silloin on mahdollista kehittää sellainen systeemi, että kirjastoista voi tietohakuja kuka tahansa itselleen hankkia.

Minä luulen, että tällä hetkellä täydellisen maksuttomuuden periaate, niin kaunis kuin se onkin, on estämässä kirjastojen laajenemista laajemmiksi yksiköiksi.

Ed. Laine: Herra puhemies! Viime aikoina on keskusteltu siitä, että kirjastopalveluista ryhdyttäisiin perimään maksuja. Tässä

suhteessa kannatan ed. Donnerin lakialoitetta siltä osin, kuin hän aloitteessaan ehdottaa, että kirjaston käyttö on maksutonta. Olen tältä osin hänen kanssaan täsmälleen samaa mieltä, katsotaan sitten suoraviivaiseksi tai ei tämä kannanotto.

Mutta jatkosta käsitykseni on paljon varauksellisempi. Mietin juuri niitä näkökohtia, jotka ed. Kekkonen äsken puheenvuorossaan esitti, mutta jatkokäsittelyssä tämänkin asia sitten selviää, mikä on lopullinen kanta.

Ed. Saarinen: Herra puhemies! Yhdyn niihin näkemyksiin, jotka liittyvät siihen, että pitäisi koko kirjastotointa ja sen palvelutsoa ja -määrää miettiä aivan uudelleen vastaamaan nykyajan tarpeita. Täällä on kiinnitetty huomiota palvelujen maksullisuuteen erään osapalvelun osalta. Kiinnitän tässä yhteydessä huomiota siihen, että jos ja kun tällaiseen laajamittaiseen uudistustyöhön lähdetään, eräissä tapauksissa kirjastopalvelut voisivat olla jopa maksullisia liittyen ns. reikäleipäkuntatilanteisiin, joissa pieni ydin-keskusta joutuu järjestämään ympäröivälle maalaiskunnalle nämä palvelut ja omaa eräänlaisen vetovastuun. Sellaisissa tilanteissa saattaisi olla perusteltua, että vetäjäkunta voisi hinnoitella jossakin määrin palveluja. Tällä hetkellä eräissä kunnissa nämä tilanteet ovat kohtuuttomia.

Ed. Donner: Arvoisa puhemies! Olen kiitollinen käytetyistä puheenvuoroista, koska nehan kuitenkin osoittavat, että asiaan on kiinnostusta. Haluan vain muutamalla sanalla kajota kirjastolaitoksen perinteeseen, joka on se, että se on maksuton mm. sen takia, että kirjasto on tiedonvälittäjä. Kulttuurissa on paljon osa-alueita, jotka ovat pitkälti subventoituja mutta joista kuitenkin peritään ns. pääsymaksua. Esimerkiksi teatterilaitoshan on hyvin pitkälti yhteiskunnan subventoituja. Kuitenkin vaaditaan, että maksetaan jonkinlainen pääsylippu.

Analogisesti sanonkin, että videolevitys, jos se ei ole tiedon levitystä, ei ole aivan sama kuin kirjaston peruspalvelu siksi, että se perustuu vanhaan pedagogiseen periaatteeseen Suomessa, että me olemme pyrkineet tietoa levittämään ilmaiseksi. Tämä liittyy muihin asioihin, jotka ovat tosin hyvin mielenkiintoisia, koska on tietysti kysymys pe-

riaatteesta siitä, onko yhteiskunnan subventoituja kulttuuri maksutonta vai maksullista ja mikä on houkuttelevampaa, maksullinen vai maksuton. Tässä on hyvin laajoja periaatteellisia kysymyksiä, joihin voidaan palata.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

9) Ed. Rengon ym. lakialoite n:o 92 laiksi museoiden valtionosuuksista ja -avustuksista annetun lain muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sivistysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Renko: Arvoisa puhemies! Eduskunta hyväksyi museolain, niin kuin hyvin muistamme, joka astui voimaan 1.12.1989 — tai astuu voimaan, mutta kuitenkin budjetin hyväksymisen yhteydessä tuo laki hyväksyttiin. Täällä käytiin aika laaja keskustelu silloin sitä hyväksyttäessä ensinnäkin periaatteesta, että laki, jota on noin 15 vuotta valmisteltu ja jota eduskunta moneen kertaan on poliittisella yksimielisyydellä kiirehtinyt, pannaan voimaan vain yhdeksi kukaudeksi. Näin kuitenkin kävi, että opposition vaatimuksesta huolimatta voimaannapnoaikaa ei aikaistettu. Sama keskustelu käytiin sivistysvaliokunnassa, ja siellä yksimielisesti mietintöön kirjattiin kanta, että lain soveltamisalaa tulisi vuosittain laajentaa tulo- ja menoarviossa.

Nyt, kun saimme uuden tulo- ja menoarvion vuodelle 1990, tietenkin odotettiin, että siellä olisi nyt sitten museolain sisältöön tuotu sivistysvaliokunnan odottamia ja kaipaamia laajennuksia. Lakialoitteeseen on kerätty ne peruskysymykset, joita on kolme, joihin näitä laajennuksia tarvittaisiin. Koska tulo- ja menoarviossa näitä laajennuksia ei ole, lienee syytä ottaa esille tämä lakialoite ja

toivoa, että sivistysvaliokunta omalta osaltaan asiaa käytettävissä olevin keinoin veisi eteenpäin ja kehittäisi museotointa.

Ensinnäkin lakialoitteessa edellytetään sitä, kun eduskunnan hyväksymässä ja joulukuussa voimaan tulevassa laissa vain 20 maakuntamuseota ja 13 aluetaidemuseota pääsee valtionavun piiriin ja muut 70 jäävät harkinnanvaraisen avun piiriin — siis lakisääteisen valtionavun piiriin meni vain näin vähän — kiirehditään sitä, että määrää nostettaisiin ja kaikki ne ammatillisesti hoidetut museot, joilla on päätoiminen ammatillisesti koulutettu henkilö vastaamassa museotoiminnasta, katsottaisiin samanvertaisiksi kuin nämä jo lain mukaan vakinaisen valtionavun piiriin päässeet 20 maakuntamuseota ja 13 aluetaidemuseota.

Toinen asia sitten. Kun näitä käyttökustannuksia lasketaan, niin nyt voimaan tulevassa laissa esitetään, että käyttökustannuksiin ei lueta museoiden kiinteistökuluja. Mutta kun asiantuntijoita kuultiin valiokunnassa, siellä hyvin monessa lausunnossa esitettiin, että kiinteistökulut tulisi liittää käyttökustannusperusteisiin. Lakiesityksessä esitetään nyt, että käyttökustannuksiin otettaisiin myös kiinteistökulut ja siltä osin voimaan tulevaa lakia laajennettaisiin.

Kolmas laajennus siinä on nimenomaan valtionosuusprosentin nostaminen 7:stä 10:een. Tämä avustusprosenttihan on kytkeytynyt kuntien kantokykyluokkaan, ja näyttää siltä, että museotoiminnan kehittämiseen asteikko, joka on venytetty 1:stä 7:ään, ei ole riittävä vaan 1:stä 10:een asiantuntijoiden ja myöskin Kunnallisliiton käsityksen mukaan olisi realistisempi ja päästäisiin kehittämisen alkuun.

Se, miksi lakialoite tulee nyt näin myöhään eikä silloin, kun sivistysvaliokunta esitti joulukuussa tulevan lain, johtuu siitä, että meidän annettiin ymmärtää ministeriön taholta, että kun nyt pannaan museolaki pitkän odotuksen jälkeen sisälle, seuraavaksi tulee teatterilaki ja seuraavaksi orkesterilaki ja näitä kaikkia asteittain lähdetään kehittämään. Mutta ensi vuoden budjetissa ei ole orkesterilakia. Ei ainakaan sivistysvaliokunnan tietoon ole annettu, että sitä tulisikaan, eikä myöskään teatterilakia eikä myöskään museolain laajentamista, eli tässä on tavaltaan pantu portit kiinni. Tyydyttiin eduskunnan yksimielistä nälkää kehittää tätäkin

kulttuurisektoria ja museolaki pantiin vähän nilkuttamalla ja minimaalisella aikataululla liikkeelle.

Koska hallituspuolueet eivät ole riittävästi mielestäni kantaneet vastuuta tämän kokonaissektorin, teatteri-, orkesteri-, museotoiminnan, kehittämiseksi, oppositiopuolueiden sivistysvaliokunnan edustajat ovat tehneet tämän lakiesityksen ihan vakavissaan, ja sen, mitä aika antoi periksi, siellä on myös muita allekirjoituksia. Toivottavasti sivistysvaliokunta kykenee tämänkin lakialoitteen puitteissa viemään tätä sektoria eteenpäin.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

10) Ed. Juhantalon ym. lakialoite n:o 94 laeiksi maidon väliaikaisesta kiintiömaksusta annetun lain, maidon väliaikaisista tuotantokiintiöistä annetun lain sekä meijeri-kohtaisesta kiintiömaksusta annetun lain muuttamisesta ja voimassaoloajan jatkamisesta

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti maa- ja metsätalousvaliokuntaan.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon

11) Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 6 (HE n:o 158)

12) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 30 (HE n:o 53)

13) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 55 (A n:o 27)

14) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 57 (HE n:o 117)

15) Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 20 (A n:o 29)

16) Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 10
(HE n:o 42)

Täysistunto lopetetaan kello 14.24.

Puhemies: Eduskunnan seuraava täys-
istunto on ensi tiistaina kello 14.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola
